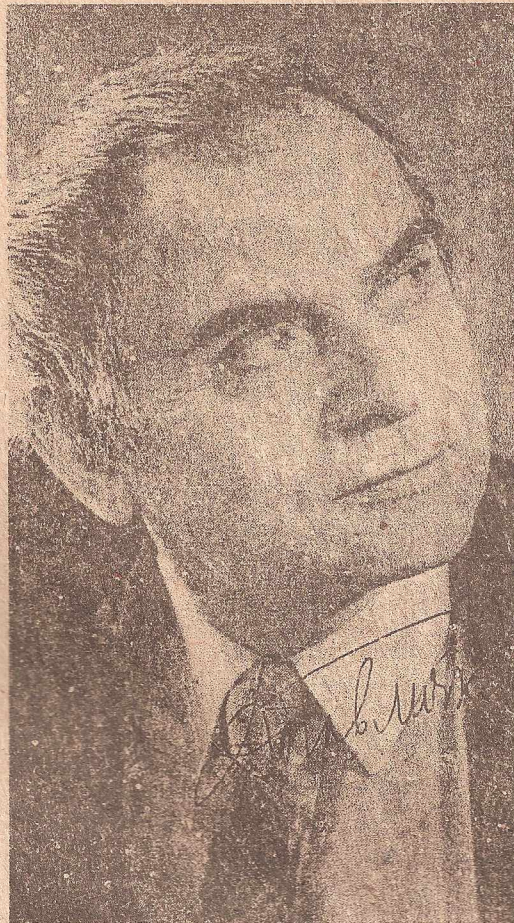

КУР'ЄР

КРИВБАСУ

1994

17

Кур'єр Кривбасу 17'94

На протизагу літературно-компаративним псаломщицам, правознавець Михайло Турок оспівує воскреслого Христа! Крізь призму Ісусових діянь осмислює наше місце під сонцем. Його поезії вселяють віру. Віру в силу Духу, а не в силу грошового мішка, який тремтячими руками кладуть на ніч під голову конаючі класики соцреалізму.

Потужний імпульс музи Турка дають щорічні всенародні карнавали — так

звані «Свалявські Великдні». Відродили їх і наповнили сучасною естетикою подвижники культурно-громадського руху в краї, народна майстриня, людина складної особистої долі Галина Медвідь, відома в республіці молода поетеса, мати п'яти дітей Ірина Андрійчук, будитель, у найкращому розумінні слова він же завідує районним відділом культури, палкий поклонник автентичного фольклору і народної обрядовості Михайло Георгійович Лявинець, заслужений вчитель України із села Голубино Михайло Молнар, його свалявський колега Йосип Долиннич,

видатний краєзнавець Станіслав Галушканич, чиє серце перестало битися в 1994-му році. Органічно доповнює великодні дії ренесансу на Туркова поезія. Не зіпсута горьковським побутовізмом і постдраматичною екілібристикою.

Маю на увазі ренесанс української душі, звільненої Леонідом Кравчуком від атеїстичних кайданів та пісень «знатним свинарям» на кшталт Ярослава Чижика. Христос закликав очистити Храм від торгівців, і ця хвилина настає. Настає Ваш Великдень в українській літературі, Михайле Івановичу.

Михайло **ТУРОК**
м. Свалява

ЧОЛО У ТЕРНІ

Коли на смерть йшов
Людський Син,
Надія серце окриляла:
Хай постраждаю я один,
Щоб кара інших минувала.
Давить плече тягар хреста,
Чоло тернина обплітає.
Від болю стулені вуста:
За що о, Боже,
він страждає?
За людський гріх,
за наше зло,
Христос піднявся
на Голгофу,
Щоб на Землі жило добро
Й не було місця
духу злему.
Народ радій:
Христос воскрес!
Убитий Понтієм Пілатом,
Вознісся агнець до небес,
Зробивши ніч навч
цю святом.
Народ, радій, твоє буття
Ще довго буде існувати,
Та пам'ятай: своє життя

Христос за тебе мусив дати,
Зверни свій погляд

до небес,
Простри гріхом
покріті руки,
Христос живий!
Христос воскрес!
Благай із ним своєї злуки,

ВЕЛИКДЕНЬ

Малиновий, натхненний
передзвін
Понад поля, ліси,
плаї і звори
Знов піщить душу
окликом своїм:
«Христос Воскрес!» —
луна на всі простори,
А біля церкви
вогником ясным
Горять свічки у
кошиках пасхальних
І величальним хором
голосним
Пливе над світом
істина незгасна,
«Христос воскрес!
Воістину воскрес!»
Вже свят-води
смагардові краплини
На божий хліб, на

спожиток увесь
Веселою летять
до матері й дитини.
Малиновий, осяяний
феєрверк...
В чеканні чуда
завмирають люди.
Розверзньється грізна
небесна твердь
Й поправши смерть
на землю знов прибуде..

ПАСХАЛЬНІ НОЧІ

Мелодійно дзвони дзвонять,
піщить серце голос їх.
Бо немов вони говорять —
знову радість, знову сміх.
Знову з тріскотом грайливо
в пізню ніч свічки горять,
І від сява їх, як диво,
паски в кошиках блищать
Поряд писанка чудова
манить погляд, мов магніт
О, яка ця ніч казкова!
Як радіє їй весь світ!
А ось там вже свят-водою
кроплять пасхи, і вони
мовби вмилися росою,

як ті квіти розквіли
Врешті-решт, священник
широ зводить руки
до небес.
На Землі здійснилось диво:
Христос воскрес!
Христос воскрес!
Мелодійно дзвонять всюди,
вітер дзвону спів несе,
Христос Воскрес! І вірять
люди:
добрим зігріє Він усе.

ХРЕСТ

І знову Хрест — знамено
віри
чиясь у щедроті рука
вкопала в землю,
щоб зігріли
прохожі ним свої серця.
Уклін тобі, Великий Боже,
за твою ласку й доброту,
твое знамено допоможе
розвіять нашу сліпоту.
Нехай віднині і назавжди
у серці кожен хрест несе
бо він є символ віри й
правди,
бо тільки він людей спасе.

Євпраксія, дочка Всеволода Ярославовича— дружина Генріха IV, імператора Німеччини (1071—1109)

ВИДАТНІ ЖІНКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ. НАЧЕРКИ ІСТОРИЧНИХ ОПОВІДЕЙ. АВТОР І УКЛАДАЧ
ІСТОРИК АНІСЛАВ МАТРОС (м. Кривий Ріг). ПОДАЧА ТРЕТЯ.

По-різному складалися життєві дороги жінок Київської Русі. Окремі представниці княжої родини за волю долі ставали в центрі гострих й складних подій, що відбувалися в країнах Західної й Центральної Європи. Подібно до життя Анни

Ганни Ярославівни, значне місце в історії середньовічної Європи посідає життя її племінниці Євпраксії — дочки Всеволода Ярославовича. Своєрідні, хвилюючі обставини життя Євпраксії в нашій історичній науці (за царських й радянських часів) висвітлювалися обмежено. Мабуть, вважали, що вони не суттєві в історії Київської держави, необов'я-

кові для уяви про вплив на тогочасний цивілізований світ східнослов'янського суспільства.

Життя Євпраксії, яке скупко висвітлюється у вітчизняних літописах та історичних працях, можна реконструювати на основі західноєвропейських джерел, в першу чергу — італійських і німецьких.

Точна дата народження Євпраксії

Продовження. Початок в числах 10—11, 13.

невідома. Авторитетний генеологічний довідник датує її приблизно 1071 рік.

Відомі російські історики В. Татищев, М. Карамзін, Г. Міллер, С. Розанов доводять, що Євпраксія народилася від другої дружини князя Всеволода. Згадані дослідники вважають, що вона носила ім'я Анна і була половецькою хатунню (княгинею). Вірогідність подібного шлюбу, обґрунтована історичними фактами, а саме: руські князі для безпеки й спокою південних земель своїх володінь брали в дружини половецьких жінок. Важливим доповненням думки згаданих дослідників є свідчення «Повісті временних літ». В 1097 році —повідомляє літописець — княгиня посилає «Всеволодову вдову» мирити Володимира Мономаха (сина Всеволода від першої дружини), що княжив в Переяславі, з його двоюрідним братом, київським князем Святополком Ізяславовичем: «И внял Владимир мольбе княгининой, — он почитал ее как мать, ради памяти отца своего».

Обставини життя Євпраксії до 10-річного віку не знайшли відтворення в історичних хроніках. В подальшому особливості зовнішньої діяльності київських князів сприяли висвітленню життя Євпраксії в зарубіжних писемних джерелах. Так, піклуючись про розширення міжнародних контактів з країнами Західної Європи, Всеволод Ярославович вирішує віддати заміж Євпраксію за імператора Німеччини Генріха IV.

В 1083 році Євпраксію, якій тоді було не більше 12 років, відправляють в Саксонію, де вона згідно обряду того часу повинна була виховуватися до одруження. Як відмічає німецька середньовічна монастирська хроніка, «дочка російського царя приходить в цю країну з великою помпою, верблюдами, навантаженими розкішним одягом, дорогоцінним камінням і взагалі немірним багатством». Руську княжну зустріли з маркграфом Генріхом, який був набагато старшим за неї, і помістили до повноліття в один із найбільших і найвідоміших в Німеччині монастирів — Кведлінбурзький, аббатисою якого була Альдегейда, сестра імператора Генріха IV. Вона ласкаво і пильно ставилася до дівчини. У монастирі Євпраксія отримала освіту — очевидно, її навчили латинської і німецької мови. Біля 1086 року відбулося її весілля з маркграфом Генріхом. Але недовго довелося їй побути в шлюбі: в 1087 році Генріх раптово помер.

Після смерті Генріха маркграфом став його брат Людвігеро-Удо. Євпраксія Всеволодівна продовжувала відвідувати Кведлінбурзький монастир і довгий час жила в ньому. Там,

в будинку аббатиси Альдегейди, вона познайомилася з новим імператором. Він настільки захопився юною уроженкою Київської Русі, що після смерті своєї дружини Берти (1087 р.) вирішив одружитися на ній. В 1088 році відбулося обручення, а влітку 1089 року в Кельні — вінчання Генріха IV з Євпраксією, яка при коронації отримала ім'я Адельгейди, напевне, в честь сестри імператора.

Деякі історики, проте, міркують, що одруження Генріха IV і Євпраксії, було здійснено з метою отримати Німеччиною допомогу Київської Русі в довгій і напруженій боротьбі з папським престолом за першість в католицькому світі і в Західній Європі. Тому імператором — вважає частина дослідників — керували і політичні розрахунки. Але їм не судилося здійснитися. Всеволод Ярославович, що став після смерті свого брата Ізяслава (1078 р.) великим князем київським, не підтримав Генріха IV в його антипапській політиці.

Можливо політичний прорахунок Генріха IV — крах його планів щодо Київської Русі — послужив причиною його охолодження до дружини. Та й сама Євпраксія впевнилась, що її чоловік — виключно аморальна людина. Він належав до секти ніколаїстів, приймав участь в їх розпутних оргіях і примушував до цього Євпраксію. В кінці 1093 року за допомогою сина Генріха Конрада, який співчутливо ставився до неї, Євпраксії вдалося втекти із італійського міста Верони, де Генріх IV тримав її під наглядом, до непримиримої противниці імператора тосканської маркграфині Матильди. Звільненню Євпраксії допомагав заїгн озброєних людей маркграфині, який очолив її чоловік, баварський герцог Вельф. Пізніше Євпраксію відвозять в інше місто — Каноссу, де її з почетом, належними імператриці, зустрічає маркграфиня. В тому ж 1093 році за підтримки Матильди син Генріха IV Конрад урочисто коронується короною Італії. Перехід сина на бік ворогів був великим ударом для Генріха IV. Але найбільший удар, від якого йому вже не вдалося відійти, нанесла Генріху IV принижена і ображена Євпраксія-Адельгейда.

Сучасні історики сходяться на тому, що в справі політичного знищення Генріха IV Євпраксію вміло використовували маркграфиня Матильда і папа Урбан II. З цим не можна цілком погодитися. Євпраксія пристрасно хотіла помститися чоловікові за всі знущання і приниження, які вона терпіла від нього. Саме тому колишня імператриця Євпраксія-Адельгейда вирішила пода-

Кур'єр Кривбасу 17'94

ти на церковний збір в Констанці (квітень 1094 р.) скаргу на Генріха IV. Збір признав імператора винним перед дружиною і засудив його.

Але ні папа ватиканський, ні Матильда тосканська не задовольнилися цим результатом, справедливо вважаючи, що імператор відкараскався дуже легко. Маркграфиня влаштувала аудієнцію Євпраксії у папи і Урбан II порадив їй виступити на майбутньому більш важливому зборі в П'яченці. Євпраксія прислухалась до його поради. Першого березня 1095 року відкрився збір, на який прибули єпископи Німеччини, Італії, Франції та інші релігійні діячі: усього 400 церковників і 30000 мирян. Засідання Собора відбулося під відкритим небом. Справа Євпраксії, чутки про яку ходили по всій Європі, привернула до себе велику увагу. Не жаліючи себе, вона правдиво розповіла про знущання чоловіка, його мерзотну поведінку. Збір засудив Генріха IV і виправдав Євпраксію. Імператору проголосили анафему, відлучили від церкви і скинули з престолу. З того часу імператор втрачив силу і авторитет і в решті-решт повинен був відректися від влади на користь свого другого сина.

Після Собору в П'яченці Євпраксія деякий час проживала в Італії, а потім у 1097 році згідно «Хроніці» Альберта Штаденського переїхала до Угорщини, де в неї була рідня. У кінці 90-х років XI століття, як вважають історики, рятуючись від переслідувань агентів чоловіка, Євпраксія повертається на батьківщину і селиться у матері. Коли 7 серпня 1106 року помер Генріх IV вона, овдовівши офіційно, змогла піти в монастир, про що її повідомила «Повість временних літ». Мабуть, Євпраксія вступила в жіночу Андрієвську обитель, де ігуменією була її зведена сестра Янка.

З ім'ям онучки князя Володимира Великого Євпраксією пов'язується славетна діяльність першого лікаря Київської Русі, який використовував трави та препарати із них для лікування різних хвороб. Отже вона поклала початок фітотерапії. Євпраксією було написано книгу «Мазі», яку використовують до сьогодні. Ми, на жаль, сьогодні не маємо достатньої кількості переконливих історичних свідчень, що Євпраксія-Адельгейда і Євпраксія — Цілителька одна і та ж історична постать. Однак припускаємо це. Якщо так, то мабуть за монастирські роки життя Євпраксії припадає її духов-

Кур'єр Кривбасу 17 '94

не ізцілення на рідній землі після важкої морально-психічної напруги під час боротьби із злєю і бруталною людиною. На ці ж роки припадає і праця Євпраксії над методами лікування травмами.

В монастирі Євпраксія прожила

недовго: в липні 1109 року вона померла.

Дослідник життя Євпраксії С. Розанов так оцінив її долю: «...така сумна історія Євпраксії-Адельгейди. Це — драма жіночої душі, яка потрапила в чуже середовище і яка стала іграшкою чужих пристрастей. Вихор політичних розрахунків і пристрастей, який рано відірвав цей слабкий листок від його гілки, заніс його в далеку країну, довго круж-

ляв його там і бив по багні тамошнього життя, доки, зім'ятим, пошматованим не приніс знову на старе місце...».

З цим поетичним образом можливо можна було б погодитися, але невже цей листок був слабким? Невже жінка, яка мужньо, всенародно, в присутності тисяч людей виступила проти правителя могутнішої в світі держави, не заслуговує епітета «сильна»?!

Ми — не безбатченки...

Володимир ДОНЧИК
м. Кривий Ріг

Вийшла у світ друга книжка дніпропетровського письменника Миколи Чабана «Січеслав у серці». (Дніпропетровськ, 1994). Автор у своїй книзі розкриває драматичні шляхи українських письменників, представників так званого «розстріляного відродження» за часів сталінського божевілья, життя та творчість яких були пов'язані з Придніпров'ям — краєм шести запорозьких Січей.

Прочитавши ці нариси, я був дуже вдячний вдумливому письменнику і так саме дуже вражений багатьом відкриттям в царині нашої культури. Автор досконало, з красномовними подробицями описує зовсім невідомих нам, широкому загалу читачів літераторів. Зокрема, взяти хоча б представників Криворіжжя, наших земляків. Ми, мабуть, не знаємо й трьох або чотирьох імен, які трудилися на рідній ниві. Наприклад, Павло Темченко, який дебютує у селі Широкому з оповіданням «Соцько», трохи пізніше написав інші оповідання — «Книгар», «Мед», «Після муштри», «Пожежа», «Сон». З книги дізнаємося про трагічну постать Івана Манжури. Талант його так і залишився зовсім незрозкритим — він рано помирає, видавши єдину власну збірку «Дозвілля».

Багато криворізьких діячів є зас-

новниками різних громадських організацій в Придніпров'ї. Туди відносився Панас Феденко. Він прожив довге насичене життя. Був членом УЦД, відомим за кордоном публіцистом, істориком, письменником, професор Українського Вільного Університету в Празі та Мюнхені. Написав повісті «Гомоніла Україна», «Гетьманів кум», «Не смертельна слава», «Вітер зі степу». Він — безумовна гордість нашої краю.

Микола Чабан розповідає про соловецького в'язня — Валер'яна Підмогильного, який був відомий не тільки як політичний діяч, а і як першокласний письменник. Він випустив безліч своїх збірок.

Січеслав у серці — спрямований на духовне відродження нашої рідної української літератури та культури. В цей час, коли більшість захопилася «іноземними книгами», треба якомога активніше розповідати про наше рідне. Воно не таке вже і «погане», як вважається комусь. У нас багато письменників, котрі писати вміли не згірш кращих представників світової літератури, ми штучно позбавлені знань про своє власне минуле, нас десятиліттями тримали у власній країні за «дурнів», виховуючи не культурну націю, а манкуртів.

Зверніть увагу на цю унікальну книгу і ви все зрозумієте, а то й повністю прозрієте, що ми з вами — то не безбатченки...

Науковий відділ Всеукраїнського Братства УПА та Прикарпатський університет імені В. Стефаніка повідомляють, що в місті Івано-Франківську 27, 28, 29 квітня 1995 року з нагоди 50-ти ліття закінчення Другої світової війни буде проводитися міжнародна наукова конференція «ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ І УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ У БОРОТБІ З НАЦИЗМОМ ТА ІМПЕРІАЛІЗМОМ»:

- Світоглядні концепції українського націоналізму — основа антиімперіалістичної спрямованості політики ОУН і УПА.
- Польська, румунська, угорська, німецька, радянська окупації.
- Злочини червоного і коричневого тоталітаризму проти українського народу в 2-й світовій війні.
- Право народів на побудову національних держав — гарантія знищення імперій.

Матеріали конференції будуть видаватися українською, англійською, німецькою та французькою мовами, тому тези приймаються тільки до 15 березня 1995 року не більше як на трьох листах у двох примірниках.

Просимо разом з тезами повідомити нас чи Ви будете присутні на конференції.

Наша адреса: 284000 м. Івано-Франківськ, в. Грюнвальдська, № 11, кімн. 326. Телефон-факс (03422) 2-39-68.

Оргкомітет.

ДО РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Зовні виглядає все, як в казці:
Є Тризуб і жовто-синій стяг...
Тільки від свавілля

можновладців
Все нема народів життя.
Під мажорний звук

старого гімну,
Що, як милість, вернутий з імлі,
На людей спустили з цепу ціни,
Мов собак навіжених і злих.
Та цього, бач, виявилось мало,—

Геть вагання, і сум'яття геть! —
У пенсіонерів відібрали
Дещицю, відкладену

на смерть.
Тим старим неробам закортіло
Ям окремих, музики, гробів..
Можна і до братської могили
Скидати їх, як мудрий

вождь учив.
У містах і селах — напівголод,
Чесна Україна у біді.
Тільки різна нечисть мутить воду
Й ловить рибку у мутній воді.

Не змінились зовсім наші
«метри»,
Просто поміняли імідж свій,—
Восхваляють Стуса, бо
він мертвий,
Чорновола б'ють, бо він живий.
В дружну зграю збились
партократи,
Ну а Рух розколений навпіл...
Маєм знов терпіти і чекати.
Дай нам, Боже, мужності і сил.

Сергій ХОВБУШ.

м. Ізюм